

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1895 januárius 16-ikán.

Elnök: Szily Kálmán.

Jegyző: Csopey László.

Jelen vannak: b. Eötvös Loránd al-elnök; Bartonek Géza, Borbás Vincze, Csapodi István, Entz Géza, Fodor József, Fröhlich Izidor, Herman Ottó, Horváth Géza, Illosvay Lajos, Kalecsinszky Sándor, Kövesligethy Radó, Krenner József, Lóczy Lajos, Mágócsy-Dietz Sándor, Mihalkovics Géza, Pertik Ottó, Pethő Gyula, Schmidt Sándor, Schuller Alajos, Semsey Andor, Staub Móricz, Thanhoffer Lajos és Wittmann Ferencz választmányi tagok; Heller Ágost könyvtárnok, Wartha Vincze első, Paszlavszky József másodtitkár és Lengyel István pénztárnok.

A titkár előterjeszti a szakértekezletek jegyzőkönyveit, jelentvén, hogy a zoológiai szakértekezet Fenichel-ünnepélyt és Xantus János fölött emlékbeszédet szándékozik tartani. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A titkár előterjesztést tesz a megbízottak: Dr. Simonkai Lajos, Dr. Lovassy Sándor, Dr. Vangel Jenő, Kalecsinszky Sándor, Héjas Endre, Róna Zsigmond munkáinak állásáról és bemutatja Dr. Illosvay Lajos választmányi tagnak munkáját, »Tanulmány a torjai bűdösbarlangról« címűt, melyet a Társulat megbízásából készített. — Örvendetes tudomásul vétetik.

Lengyel István pénztárnok előterjeszti a forgó tőke állását az 1894-ik év végén. A bevétel 39,681 frt 33 kr., a kiadás 36,053 frt 89 kr., a pénztári maradék 3627 frt 44 kr., a társulat alaptőkéje 110,080 frt 73 kr., az országos kutatások számlájának maradéka 4412 frt 1 kr., a Könyvkiadó vállalat ciklusainak maradéka 1165 frt 45 kr., a Chemiai alap 2090 frt 93 kr. és a Trefort-emlék alap 5000 frt 70 kr. — Örvendetes tudomásul vétetik.

Bemutatja a Földhitelintézetnek időközben érkezett átiratait; jelenti, hogy a Társulat helyiségének és könyvtárának tűzkár ellen biztosítása igen kedvező föltételek alatt megtörtént. — Örvendetes tudomásul vétetik.

Előterjeszti a fumei m. kir. állami ke-reskedelmi akadémia, a besztercze-naszód-vármegyei általános tanító-egyesület s a buda-pesti állatorvostanhallgatók önképzőkörének kérvényét könyvek adományozása iránt. — A titkárság megbizatik, hogy az eddigi gyakorlat értelmében járjon el az adományozásban.

Jelentést tesz a Ghyczy-könyvtárból a Társulatnak ajándékozott könyvekről. — Tudomásul vétetik.

Bemutatja a magyar ornithológiai központ folyóiratának, az Aquilának 3. és 4. füzetét. — Tudomásul szolgál.

A titkár meleg szavakban emlékezik meg Somogyi Rudolf örökítő tag haláláról. Somogyi Rudolf 1860-ban lett a Társulat rendes tagja, 1873-ban örökítő tagja; 1863-tól 1874-ig könyvtárnok és választmányi tag volt és a Közölnynek szorgalmas munkatársa. — Szomorú tudomásul vétetik.

A titkár jelenti, hogy Farkas Ödön birtokos Dunapentelén 60 frttal és Dr. Jendrássik Ernő egyetemi tanár Budapesten 100 frttal az örökítő tagok sorába lépett. — Örvendetes tudomásul vétetik.

A titkár mélyen elszororodva jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta 2 rendes tag haláláról értesült. Elhunyt Bellus János gimnáziumi tanár Selmecezen és Matauscheck Béla gimnáziumi tanár Munkácson. — Szomorú tudomásul vétetik.

Kiléptek 104-en. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa az utolsó v. ülés óta a könyvtárba beérkezett ajándékokat. Szerzők ajándékai: I. Palacky, Die Ver-

breitung der Fische, — a magyar ornithológiai központ útján; Dr. Váli Ernő, A gyermekek heveny geney középfül gyuladása; Dr. Török Aurél, Közművelődésünk és a harmadik egyetem kérdéséhez; Kalecsinszky Sándor, Ueber die untersuchten ungarischen Thone, sowie über die bei der Thonindustrie verwendbaren sonstigen Materialien; S o m o g y i (G l ö c k n e r) S o m a, Ideál és természet. Továbbá Dr. Horváth Géza 8 darab különféle füzetet adományozott. — Köszönettel vétetnek.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajánlottakat: Ádám Béla szől. tanf. hallgató Budapest, (ajánló: Mágócsy-Dietz S.); Ágoston Miklós szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Aigner Lajos könyvtáros Budapest, (Daday J.); Almási Hugó m. e. hallgató Budapest, (Szarvassy I.); Bekény Gyula tisztviselő Budapest, (Kommer G.); Bondi Miksa m. á. v. mérnök Arad, (Nádor B.); Borbás Gyula gyógyszerészhallgató Budapest, (Czettler Gy.); Cserer Lajos intéző segéd Debreczen, (Lengyel I.); Dr. Faragó Gyula orvos Budapest (Csapodi I.); Fekete Árpád m. á. v. tisztviselő Arad, (Kamarás B.); Friedl Jenő m. k. erdőgyakornok Bruszturán, (Ritter K.); Fuchs Károly tanár Budapest, (Lengyel I.); Gál József szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Gaupmann Antal m. á. v. mérnök Simon-tornya, (Weisz I.); Gyórfi Miksa m. e. hallgató Budapest, (Szarvassy I.); Hegedűs Sándor szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Jausz Oszkár szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Kaszter Sándor gyógyszerész Zala-Egerszeg, (Berendy B.); Kayser Vilmos ispán Bak, (Kayser L.); Dr. Kohn Miksa orvos Budapest, (Huber Á.); Dr. Konrád Sándor közs. orvos Nemes-Militics, (Kabos M.); Dr. Kovalszky Ferencz kör- és tb. m. főorvos Német-Elemér, (Lengyel I.); Kötse István kép. tanár Sárospatak, (Hódinka Á.); Kövesi Ferencz szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Kunfalvy Nándor építész Budapest, (Nagy J.); Dr. Laky Árpád orvos Budapest, (Nagy J.); Láng József jogász Budapest, (Rözsényi I.); László Ferencz tanárjelölt Kolozsvár, (Kanitz Á.); Lázár István. m. k. postatávirdafelügyelő Fiume, (Nicolits L.); Leblanc Lajos igazg. tanító Szt.-Hubert, (Parison L.); Lengyel Sándor m. á. v. tisztviselő Arad, (Kamarás B.); Dr. Lép Károly orvos Budapest, (Kuthy D.); Lukács Lipót m. e. hallgató Budapest, (Szarvassy I.); Márki János,

kir. közjegyző Gyula, (Csausz L.); Mathiasz Kálmán szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy Dietz S.); Maxa Nándor postamester Técső, (Nagy K.); Móczár Andor tisztviselő Kunfélegyháza, (Kun M.); Dr. Molnár László ügyvéd Csikszentmárton, (Márton F.); Nád-patak Gyusztáv bankhivatalnok Szatmár, (Farkas S.); Nagy Pál szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Neu Albert városi adóellenőr Nagy-Kanizsa, (Schreyer L.); Olofson Gyusztáv állomásfőnök Kaposvár, (Nádor B.); Pászthy Kálmán tisztviselő Jászkisér, (Küry G.); Patak Béla joghallgató Eger, (Kovács D.); Perlaky Gábor egyetemi tanársegéd Budapest, (Schilberszky K.); Dr. Pfeifer Gyula orvos Budapest, (Lengyel I.); Polgárdi Béla m. k. erdőgondnok Losoncz, (Laukó S.); Puhár János tkp. segédkönyvelő Komárom, (Diósy E.); Rajner Ferencz tanár Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Réger Ede kegyes r. főgimn. tanár Léva, (Kovács J.); Reiszman Frigyes magánzó Vác, (Szabó J.); Révay Miklós m. e. hallgató Aachen, (Fárbaky Gy.); Ritt Gyula m. á. v. tisztviselő Arad, (Kamarás B.); Rónai Béla főjegyző Jászkisér, (Küry G.); Rusznyák Lajos gyógyszerészgyakornok Gödöllő, (Uhlár B.); Saáry Tivadar szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Schwendtner Ede szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Smidt Géza s.-lelkész Keczel, (Demsá J.); Suly Antal szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Dr. Szabó Béla gyógyszerész Buda, (K. Karlovszky G.); Dr. Eöry Szabó Jenő kir. aljárásbíró Sümegh, (Berendy B.); Dr. Szemerey Bertalan orvos Budapest, (Lengyel B.); Szilágyi János szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Szlamka Gyusztáv bankhivatalnok Szatmár, (Farkas S.); Tomka Emil kulturfőmérnök Arad, (Bohus L.); Tóth Sándor építész Szatmár, (Farkas S.); Török Gyula állami állatorvos Nagy-Enyed, (Székelyhidy V.); Trautsch Ede e. hallgató Budapest, (Huber Á.); Dr. Vadnay Szilárd m. tb. főorvos Devecser, (Raák Gy.); Dr. Vajda Károly orvos Budapest, (Köllner K.); Vajnay Lajos építész Szatmár, (Farkas S.); Vásony Lajos m. e. hallgató Budapest, (Szarvassy I.); Veláncsics István körredész Detrekő, (Aujeszky A.); Weinberger József m. e. hallgató Budapest, (Szarvassy I.); Zwicker Béla szől. tanf. hallgató Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); a kik mind a 75-en megválasztottak; velők a tagok száma 7736 lett, a kik közt 212 alapító tag és 168 hölgy van.

KÖZGYÜLÉS

1895 jan. 23-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

I.

Az elnök a közgyűlést a következő beszéddel nyitja meg:

Tisztelt Közgyűlés!

Ismét lefolyt egy év — Társulatunk életében immár az 54-ik — és ismét megjelenik Társulatunk tisztikara és választmánya ítélő bírása: a Közgyűlés előtt, hogy számot adjon egy évi munkásságáról s ítéletet halljon felőle.

A meder, melyben Társulatunk működése folyt, miként az előterjesztendő tisztí jelentésekből meggyőződni méltóztatik, ez évben nem igen lett szélesebb, de jóval mélyebb; gazdaságunk nem vált terjedelmesebbé, de intensivebbé. Kiadványaink mennyisége, üléseink, népszerű estélyeink száma nem növekedett, sőt még tagjaink száma sem (a mi némileg már szokatlan is e Társulat életében), mindamellett sokat gyarapodtunk mind szellemi, mind anyagi erőben. Szakosztályaink még egy évben sem működtek oly serényen, mint a lefolyt esztendőben; hála az osztályelnökök és előadók buzgalmának és tapintatának; a tagdíjakból eddigelé még soha nem folyt be annyi, mint 1894-ben; köszönet érte a Társulat fáradhatatlan pénztárnokának, ki minden idejét, minden erejét, sőt minden gondolatát e Társulatnak szenteli. Könyvtárunkról általánosan el van ismerve, hogy az a legjobban rendezett, legjobban használható könyvtár Budapesten; hála eddigi könyvtárnokunknak, kinek ez irányban szerzett nagy érdemeit épen a lefolyt évben jutalmazta meg legelső tudományos intézetünk, midőn őt főkönyvtárnokává választotta. Társulatunk működési programját, mely ná-

lunk oly jól bevált, s ez büszkeségünkre szolgálhat, több budapesti tudományos társulat utánozza vagy legalább utánozni készül. Társulatunk volt az első, a mely a nagy közönség számára Könyvkiadó Vállalatot indított meg; Társulatunk volt az első, a mely Budapesten népszerű felolvasó estélyeket rendezett és előadási ciklusokat tartatott; és már más társaságok is teszik ugyanezeket, de távolról sem oly sikerrel, mint a mi Társulatunk, bizonyosságául annak, hogy nem a program s nem is a benne foglalt elvek biztosítják a sikert, hanem egyes egyedül az, hogy *miként* juttatjuk azokat érvényre.

A program, a melyet annyi év óta követ Társulatunk, már szükké is kezd válni. Budapestnek — ezt mindinkább érezzük nem csak mi, hanem az egész főváros is — szüksége van egy nagy előadó teremre, a mely 7—800 hallgatóra számítva, s mutatványos előadásokra berendezve, színhelye lesz a nemzetközi tudományos kongresszusok s az itthoni tudományos és irodalmi társulatok felolvasó üléseinek. — És Budapestnek szüksége van egy jól felszerelt s jól berendezett intézetre, a melyben a nagy közönség a napnak minden órájában okulást szerezhet a földi tünemények, s az éji órákban az égi tünemények megfigyelésében, egy olyan forma intézetre, a minő a berlini Urania. — És Magyarország közművelődésének szüksége van arra, hogy népszerű természettudományi estélyek, kellő felszereléssel, ne csak itt Budapesten, hanem időről időre a vidék nagyobb városaiban is tartassanak. Mindezek kezdeményezésére, megindítására és berendezésére, viszonyaink kö-

zött, csakis a Természettudományi társulat lesz hivatva. Én azt hiszem, mind ehhez már nincs is az idő messze. Gyűjtésünk tapasztalatokat, lassanként készítsük elő a talajt, s ha majd eljő az idő, erélyesen vegye Társulatunk kezébe a megvalósítást. Addig legyünk türelmemmel, szaporítsuk szellemi és anyagi erőinket, s a régi bölcs mondást követve: ne rázzuk a fát, míg gyümölcse meg nem érik.

A Kir. M. Természettudományi Társulat 55-ik évi Közgyűlését megnyitottanak nyilvánítom.

Az elnök előterjeszti a közgyűlés napirendjét, bemutatja a múlt évi közgyűlésnek hitelesített jegyzőkönyvét és a mai közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Batizfalvy Sámuel, Rodiczky Jenő és Szontagh Pál urakat kéri fel.

A napirend értelmében az elnökök és a másodtitkárok választása van a soron.

Wartha Vincze első titkár jelentést téve az elnökök és másodtitkárok visszalépéséről, a választmány nevében előterjeszti, hogy a választmány az alapszabályok értelmében minden tisztviselői állásra három-három tagot ajánl, hogy az ajánlottakon kívül másokra szavazni nem lehet s hogy az alapszabályok 18. §-ának elég legyen téve, a választmány nevében ajánlja, hogy az elnökök három évre, a másodtitkárok ez úttal csak két évre választassanak.

Jelentést tesz továbbá a választmány egy harmadának kisorsolásáról s a választmány nevében előterjeszti, hogy a választmány az alapszabályok értelmében minden tag helyére két-két szakférfiút ajánl, megjegyezvén, hogy minden szavazónak jogában áll az ajánlottakon kívül másokra is szavazni.

A közgyűlés az előterjesztéseket tudomásul vevén, az elnök a szavazatszedő bizottságba Lakits Ferencz elnöklete alatt Aujeszky Aladár, Bittó Béla, Csemez József és Hornischek Henrik urakat kéri fel s a közgyűlést a szavazatok beadásának idejére felfüggeszti.

A szavazatok beadása után az elnök újra megnyitja az ülést. A napirend szerint a tisztjé jelentések következnek.

II.

TITKÁRI JELENTÉS.

— Wartha Vinczétől. —

Tisztelt Közgyűlés!

Egy éve, hogy engem a tisztelt Közgyűlés első titkárrá választott. Hivatalos elfoglaltságom volt oka, hogy a választás után itt e helyen nem mondhattam köszönetet azon megtisztelésért, mellyel a tisztelt Közgyűlés kitüntetett. Fogadják utólag őszinte köszönetem kifejezését.

Mielőtt tisztemben — ez alkalommal először — eljárnék, engedje meg a tisztelt Közgyűlés, hogy társulatunk legmagasztosabb és legelső feladatáról szóljak, illetőleg az arra vonatkozó nézeteimet nyilvánítsam: értem a természettudományok népszerűsítését.

Ha azt mondják is, hogy a tudományok között nincsen különbség, engem erről ugyan meg nem győznek és azt hiszem a nagy többség velem együtt abban a nézetben van, hogy a tudományok királya mégis csak a természettudomány! De nem is lehet az másképen. Azt a tudományt, melynek feladata, hogy kutassa a természet törvényeit, annak a természetnek, melynek mi magunk is csak eltűnő kis parányi részei vagyunk — ámbár a természet fölött való uralkodásunkról álmodozunk — ezt a tudományt, mely egész életünkkel, környezetünkkel, szóval minden oly fajta jelenséggel foglalkozik, a mely anyagi és szellemi jólétünk, egészségünk fentartására vonatkozik, csakugyan megilleti az a cím, hogy tudományok királya. Nem büszkeség szól belőlem, midőn azt mondom, hanem a tiszta meggyőződés.

Mi, a természettudományok művelői és kedvelői nem foglalkozunk politikával, bennünket nem terhel a nemzetiségek kérdésének gondja, mi csak gyönyörködünk magának a tudománynak szépségeiben és minden időnket arra áldozzuk, hogy igazságait, remek törvé-

nyeit kutassuk. A méhek munkáját végezzük és fáradságos munkával gyűjtjük az anyagot, mely nekünk és a jövő nemzedéknek szellemi táplálékul szolgáljon.

Társulatunk főfeladata a természettudományok vívmányait közkinccsé tenni. Minő szép feladat! Ezt tartom én a valódi socialismusnak. Vegyen részt mindenki abban a munkában, a mellyel a tudományokkal való foglalkozás jár, de részesüljön mindenki abban a gyönyörűségben is, a melyet az nyújt. Ne képezzenek azok, kiknek életfeladatuk a természet szakszerű tanulmányozása — mint a régi egyiptomi papok — külön kasztot, melynek titkaiba másoknak behatolni valóságos bűnnek deklaráltatott, hanem osszák ki bő kézzel munkásságuk gyümölcseit azok között, kiknek a sors más munkakört szabott.

Én ezt azért hangsúlyozom, mert hallottam rá vonatkozó ellenvetéseket is. A tudományban magas állást elfoglaló búvárok némelyike úgy nyilatkozott, hogy a valódi tudományt népszerűsíteni nem lehet és hiábavaló minden arra vonatkozó kísérlet. Engedje meg a tisztelt közgyűlés, hogy ezen állítás helytelenségét bizonyítsam. A tudományok és főleg a természettudományok népszerűsítése úgy valósítható meg, hogy a bonyolódott kísérletek és számítások eredményét olyformán közöljük, hogy az illető tárgyról a laikus olvasó vagy hallgató azon általános ismeretek és tapasztalatok alapján, a mire minden művelt ember szert tehet, tiszta fogalmat szerezhethet. Igaz, hogy ezt elérni nem könnyű feladat. Sokkal könnyebb húsz sorban elmondani a fáradságos munka eredményét, mint a fent jelzett körülmények között laikus közönség előtt a kísérlet vagy számítás eredményét világos és érthető módon bemutatni.

Hanem van is e két eset között nagy különbség.

Az elsőt, a legtöbb esetben még a szaktudós sem fogja megérteni, ha nem foglalkozott behatóbban épen a tudományos előadás tárgyát képező specialitással, míg másrészt a laikus élvezettel fogja hallgatni a népszerűen tartott és esetleg jó rajzokkal vagy kísérletekkel járó előadást, bár kevesen tudják, mennyi munkával, mennyi fáradsággal járt ennek kidolgozása vagy a kísérletek kieszelése. Faraday, Tyndal és a tudományok népszerűsítésének más mesterei fényesen igazolták, hogy a természettudományok legszűkebb részébe is beavathatja a jó előadó a laikus, de művelt közönséget.

Azt mondja az ellenfél, hogy magunkat ámtítjuk, midőn azt hisszük, hogy a laikus közönség valóban megértette az előadás tárgyát. Mi csak elhittetjük vele, de tulajdonképen a tárgy lényegét nem képes felfogni. Ez az állítás is téves. Ha a szaktudós abba a hibába esik, hogy még teljesen meg nem állapított föltevésekből vagy a levegőben függő theoriákból kiindulva akar valamely tételt vagy tüneményt magyarázni, vagy inkább a hallgató laikus közönséggel elhittetni, akkor igazok van azoknak, kik a tudomány népszerűsítését nem helyeslik; igaz, hogy ily esetben az előadás csak zavart okoz a helyett, hogy a hallgatót felvilágosítaná.

Ne foglalkoztassuk a tanulni vágyó laikus közönséget tudományos problémák fejtegetésével és ne erőszakoljunk reá dogmákat a tudomány nevében, hanem szolgáljunk tanácsal a hozzánk tanácsért fordulóknak, vezessük be a természettudományok szép kertjébe; de csak a járt, széles, jól alapozott utakon vezessük őket; a ritkán járt problematikus és szűk utakon csak az próbálja meg erejét, kinek az a mestersége. Az okszerű orvos sem fogja a hozzáforduló betegnek demonstrálni, hogy miképen

fejlődnek, szaporodnak a betegséget okozó baktériumok, mi módon kell azokat festeni és mikroszkóp alatt észlelni, hanem jó tanácsot fog neki adni, hogy miképen védekezék a betegség ellen és hogyan rendezze be életmódját czélszerű, okszerű intézkedésekkel. A tudomány emberére nézve minden esetre érdekes azt kutatni, a mit kevésbé ismerünk, és mindennek legvégső okát fürkészni, de ezzel ne mulattassuk a laikus közönséget. »Mi az ismereteknek egy kicsi, derült oázisán élünk — mondja a híres angol politikus, Lord Salisbury — körülvéve minden oldalról az áthatatlan problémáknak roppant s még vizsgálatlan területeivel. Az egymásra következő nemzedékek kitaró munkája egy-egy vékony csikocskát időről időre meghódít a pusztaságból s az ismeretek határait előbbre tolja«. A tudománynak ezen új meg új gyarmataiba vezessük a művelt közönséget, de ne hurcoljuk magunkkal oly expedíciókra, a melyek az ismeretlen vidék belsejének kikutatása céljából rendeztetnek. Ez az én meggyőződésém.

A régi filozófusok négy elemét helyettesítette a modern tudomány a mechanika négy alapfogalmával. Ez a tér, az idő, a tömeg és az energia fogalma. Ezen alapfogalmak segítségével törekszünk a természet tüneményeit magyarázni, a mi azokon túl megy, az ma még csak a spekuláció terére való; attól őrizkedjék az, a ki népszerűsíteni akarja a fizika vagy chemia törvényeit. Helyesen mondja a korán elhunyt Hertz,* hogy »azzal ne törődjünk, hogy az arany tulajdonképeni lényege miben áll, az arany lényege előttünk ép úgy ismeretlen, mint »a sebesség« lényege. Az »arany« ép úgy mint a »sebesség« jelzésével, az összefüggésnek

* Gesammelte Werke von Heinrich Hertz.

nagy sorát értjük más jelzésekhez viszonyítva. Tovább ne menjünk, többet ne kérdezzünk«. Megállapítjuk az arany chemiai és fizikai tulajdonságait, de azzal a kérdéssel nem foglalkozunk, hogy *miért* sárga az arany és miért nem fehér? vagy vajjon szögletes atómköböl van-e alkotva vagy gömbalakúakból? Ez nem tartozik reánk, ez semmi egyéb mint tudományos spekuláció, tudományos ábránd.

Azt hiszem, hogy helyeselni fogják állításomat a természettudományok népszerű módon való terjesztéséről. Világosítsuk fel a tanulni vágyó közönséget a tudomány positiv eredményei alapján, a fősúlyt oly természetű tárgyakra fektetve, a melyek nemcsak élvezetet, hanem egyenes hasznot is nyújtanak, mert azok nélkül a mai világon nem élhetünk meg. A technika vívmányait terjeszteni, megismertetni annyit jelent, mint a természettudományokat népszerűsíteni, mert az egyik a másik nélkül meg nem élhet.

Engedje meg a tisztelt Közgyűlés, hogy most jelentésemnek tulajdonképeni tárgyára térjek, hogy számot adjak társulatunk munkásságáról.

Nem tehetem ezt azonban, mielőtt egy férfitől meg ne emlékezném, a ki Társulatunk tisztii karának tagja, a magyar tudományosság díszje. E férfiú báró Eötvös Loránd, a mi igen tisztelt, szeretett alelnökünk. A múlt évi október 17-ikén tartott választmányi ülésen az elnök jelentette, hogy örvendetes esemény érte Társulatunkat, mert ő Felsége a Király báró Eötvös Lorándot vallás- és közoktatásügyi miniszterré nevezte ki; olyan esemény ez, úgy mond, mely a magyar közművelődés minden igaz barátját örömmel és lelkesedéssel tölti el. Indítványozta, hogy a választmány ezen való örömét egy feliratban fejezze ki, melyet a választmány minden egyes tagja aláír. A választmány

az indítványt egyhangúlag és lelkesedéssel magáévá tette. Szép és nagy reményeket kötöttünk az új miniszter tevékenységéhez, mert mindannyian meg voltunk győződve, hogy a természettudományokért rajongó tudós a magyar kulturális ügynek kiváló szolgálatokat fog tenni. De a sors másképen intézkedett. A magas politika kiszámíthatatlan és sokszor elképzelhetetlen szeszélye úgy hozta magával, hogy szeretett alelnökünk a miniszteri széket elhagyta és a tudós szentélyébe, a laboratóriumba tért vissza. Nagy vigasztalás az reánk nézve. A politika veszített egy munkabíró harczost, de a tudomány örömmel visszafogadta fiát!

Azon fontosabb ügyek közül, melyek elintézésével a választmány a lefolyt évben foglalkozott, kiemelem a következőket: A választmány a chemiásványtani szakosztály kezdeményezésére elhatározta, hogy a szakosztály részéről kiadatni szándékolta »Chemiai folyóirat« költségeihez 1500 frttal hozzájárul. Örömmel vette a választmány az osztálynak ezen törekvését, mely csak annak bizonyítékául szolgál, hogy nálunk a chemia terén is pezsgő élet indult meg. A tagtársainkhoz intézett felhívásnak sikere is volt, a mennyiben a mai napig 460 aláíró jelentkezett, úgy hogy a mult év vége felé az új vállalat tényleg megindult és ma szerencsém van a tisztelt Közgyűlésnek a »Chemiai folyóirat« első számát ezennel bemutatni. Nem csekély mértékben segítette az új folyóirat megjelenését a chemiával foglalkozó tagtársak áldozatkészsége is, a mellyel az alapítókéhoz hozzájárultak. Az alapítványok sorát **T h a n K á r o l y** választmányi tag kezdte meg 1000 frttal; utána gyorsan gyarapodott az alap, úgy hogy ma e czímen pénzben, értékpapirban és kötelezvényben 12 alapítótól 2100 frt áll rendelkezésre.

Az állattani szakosztály működése köréből a választmány elé került a »Rovartani műszótár« és a zoológiai állomások berendezésének ügye. Szerencsém van jelenteni, hogy az említett szótár már mult évi április hó folyamán megjelent és hogy a választmány a **F r i v a l d s z k y J á n o s** elnöktele alatt működő és **D a d a y J e n ő**, **E n t z G é z a**, **H o r v á t h G é z a**, **M o c s á r y S á n d o r** és **P a s z l a v s z k y J ó z s e f** tagokból álló bizottságnak lankadatlan buzgalmaért, mellyel e fáradságos munkát létrehozta, őszinte köszönetét fejezte ki. A zoológiai állomások berendezéséről **H e r m a n O t t ó** tagtársunk referált a választmánynak a kiküldött bizottság nevében; jelentése a vallás- és közoktatásügyi, a földművelésügyi és a kereskedelemügyi miniszteriumhoz terjesztetett föl.

Jelenthetem továbbá, hogy az összes szakosztályok ügyrendjének kidolgozásával foglalkozó bizottság is beterjesztette jelentését a választmánynak. Ez ügyrendet, igen beható tanácskozás alapján, többrendbeli változtatással, a választmány helyben hagyta. Ezen ügyrend szabályozza a szakosztályok működési körét és határozottan körülírja az osztályoknak a választmánynak, illetőleg a Társulathoz való viszonyát. Örömmel jelenthetem, hogy a szakosztályok működése folyvást élénkül úgy, hogy egyes szakosztályok — mint pl. a növénytani osztály — valószínűleg követni fogja a chemiai osztály példáját, a mennyiben egy külön növénytani folyóirat megjelenését máris fontolóra vette. A szakosztály meg lehet győződve, hogy ebbeli törekvéseit a választmány mindenkor támogatni fogja.

A millennium-kiállítás kérdésével is foglalkozott a választmány és elfogadta azon indítványomat, hogy az ezredéves kiállítás alkalmából egy különleges magyar kiállítás létesítését kezdeményezze,

a melyben botanikai, zoológiai és mineralógiai speciálításaink lehetőleg együtt legyenek összegyűjtve. A választmány e kiállítás szellemi vezetését elvállalta és bizottságot küldött ki azzal az utasítással, hogy működéséről időről időre a választmánynak jelentést tegyen. Az intéző körök jóakaró gyamolításától fog függeni ezen terv létesülése.

Jelenthetem továbbá, hogy mult évi május hó 1-jétől Társulatunk kivette a Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület tulajdonát alkotó Erzsébet-körúti 1. számú házában az I. emeleten levő 47. és 48. számú lakást évi 2800 frt bérért. Tágas és világos helyiségek állnak most a tagtársak rendelkezésére, valamint a titkári hivatal és szerkesztőség számára fentartott helyiségek czélszerűbb fekvése is hozzájárul a munka egyszerűsítéséhez.

Hogy a Társulat és tagjai közötti kapocs ne csak a könyvtár és olvasószoba használatára szorítkozzék, a választmány elfogadta azon indítványomat, hogy az olvasószobákban helyet enged oly tudományos újabb műszerek vagy természetrajzi készítmények időközönkénti kiállítására, a melyek az illető czégek részéről — mindig saját felelősségre — e célra beküldetnek. A választmány ily módon alkalmat akar nyújtani tagjainak, hogy újszerű tudományos műszerek vagy érdekes készítmények megtekintése, esetleg kipróbálása vagy megszerzése könnyítések. Gondoskodtunk arról is, hogy tagtársaink számára jó mikroszkóp és érdekes készítmények álljanak rendelkezésre. Felhasználom az alkalmat, hogy természetrajzi készítmények vagy tudományos becsú fotografiai, mikrofotografiai stb. készítésével foglalkozó tagtársakhoz azon kérelmet intézzem, szíveskedjenek azokat — ha csak rövid időre is — társulatunk helyiségeiben meg-

tekintésre kiállítani. A szerkesztőség a beküldött tárgyak lajstromát a Közlöny borítékán közölni fogja.

Azt hiszem, hogy ezen most még embrionális kiállítások sokszor érdekes eszmecserére fognak alkalmat szolgáltatni és talán első lépésnek tekinthetők azon szép álom megvalósításához, mely szerint Társulatunk majd saját házában, czélszerűen berendezett termekben, hozzáférhetővé teszi tagjainak a tudomány tárházának szép és tanulságos fegyvereit!

Egyetértésben a szakosztályokkal, választmányunk közczélokra vonatkozó javaslatok tárgyalásával és megvalósításával is foglalkozott. Fölemlítendőnek tartom, hogy kérelmünkre a székes főváros tanácsa elrendelte, hogy az Erzsébet-téren és József-téren ültetett fák és cserjék jelzőtáblákkal láttassanak el, valamint abbeli kérelmünknek is helyt adott, hogy a Lukács-fürdőhöz tartozó hévforrás medenczében díszlő botanikai ritkaság — a hévvízi tündérrózsa — a pusztulástól megóvassék. Nagy köszönettel tartozunk a székes főváros tanácsának azért is, hogy kérelmünkre megengedte, hogy kellő módon kiállított és ellenőrzött igazolvány felmutatása alapján, botanikusaink és zoológusaink azon városi területeken is gyűjthetnek, melyek tilalom alatt állanak. Ugyanily természetű engedélyt eszközölt ki választmányunk a magyar állami vasútak igazgatóságánál is.

Áttérek most Társulatunk szellemi működésére. Mindenek előtt felemlítem, hogy természettudományi sorozatos előadásokat Dr. L a u f e n a u e r K á r o l y egyetemi tanár tartott »Az idegélet világból« czímen, mely rendkívül érdekes és tanulságos előadások hat estére terjedtek. A nagy számban megjelent előkelő közönség feszült érklődéssel hallgatta azokat. A természettudo-

mányi estélyeken Dr. Schmidt Sándor műegyetemi tanár két előadást tartott »Képek a bányászat köréből« címmel, a melyeknek tanulságos voltát számos érdekes, a bányák mélyében felvett fotografiák vetítése növelte. Végre Dr. Nuricsán József kulturchemikus két előadást tartott »A chemia szerepéről az igazságszolgáltatásban«. Ez előadásokban a mérges anyagok legfontosabb reakcióit, valamint a kimutatásukra alkalmas eljárásokat és készülékeket mutatta be tanulságos magyarázat kíséretében. Társulatunk nevében őszinte köszönetet mondok e helyen a tisztelt előadóknak fáradságos, de sikeres működésükért.

Szaksztyályaink igen élénken működtek. Az állattani szaksztyály ülésein kívül néhány napra terjedő tanulmányi kivándorlást rendezett Fiume vidékére, melyben számosan vettek részt; ülésein 19, az ásványtan-chemiai szaksztyályban 19, az élettani szaksztyályban 24 és végre a növénytani szaksztyály ülésein 29, tehát összesen 91 előadást tartottak. Ez előadások élénk eszmecserére adtak alkalmat és többnyire érdekes készítmények vagy készülékek bemutatásával is kapcsolatosak voltak. A szaksztyályok előadásai Közönyünk rendszer rovatát képezik. Közülök számosan külföldi szaklapokban is megjelentek.

Társulatunk szellemi működése irodalmi tevékenységében is nyilvánul. Közönyünk 1894-iki évfolyama 42 ívre terjed 76 rajzzal és 1 mülappal; a Pótfüzetek 15 1/4 ívre terjedtek 45 rajzzal. Azonkívül megjelent kiadásunkban: D a d a y, »Rovartani műszótár« 4 ív és 103 rajzzal; P e t r o v i c s, »Homoki szőlők telepítése«, 15 ív és 12 rajzzal; H e g y f o k y, »A szél iránya«, 22 1/2 íven 18 rajzzal és 5 mülappal; D e C a n d o l l e, »Termesztett növényeink eredete«, 32 1/8 ív 64 rajzzal

és végre R e c l u s, »A patak élete« 11 1/2 ív és 16 rajzzal, tehát összesen 142 3/8 ív 334 rajzzal és 4 mülappal. Ha tíz hónapra tesszük a munkaidőt (2 hónap szünetet leszámítva) egy-egy hónapra több mint 14 nyomtatott ív esik. Azonkívül M á g ó c s y - D i e t z tagtársunk »Botanikai műszótár előmunkálatai« címmel 85 könyomatú ívre terjedő szögyűjteményt állított össze.

Azt hiszem, tisztelt Közgyűlés, hogy ilyen körülmények között bennünket a henyélés vádjá nem terhelhet.

Választmányunk egyéb hazai irodalmi vállalatok támogatását is szükségesnek tartotta és elhatározta, hogy az ornithológiai központ kiadásában megjelenő »Aquila« című tudományos szaklap költségeihez évi 500 forinttal 10 éven át hozzájárul. Vizsontszolgálat fejében Társulatunk nevezett szaklapnak 80 példányát kapja, hogy a velünk csereviszonyban álló külföldi társulatoknak vagy testületeknek elküldhesse.

Az 1894-ik évben Társulatunk részéről az országos segélyből hirdetett 1000 forintos pályázatra beérkezett ajánlatok alapján megbizattak a következők:

1. Franc é R a o u l »A Craspedomanadinák szervezetének megírásá«-val, 200 frt tiszteletdíjjal;
2. Dr. V á n g e l J e n ő 400 frt úti és gyűjtési összeggel és ívenkénti tiszteletdíjjal »Az édesvízi mohállatok monografiájá«-nak kidolgozásával;
3. P u n g u r G y u l a 400 frt tiszteletdíjjal »A magyarországi szöcskefélék természetrajzá«-nak megírásával.

A zoológiai állandó bizottság véleménye alapján a választmány K o h a u t R e z s ő »A magyarországi szitakötők magánrajza« megírására vonatkozó ajánlatát elfogadta és azt — kedvező bírálat esetén — mint külön kiadványt fogja közrebocsátani.

Kiadásra elfogadta a választmány

Grittner Albert m. kir. államvasúti chemikus »Szénelemzések, különös tekintettel a magyarországi szenekre« című munkáját.

Társulatunk részéről már az előbbi években is megbizott szakférfiak, a beérkezett jelentések szerint, az elvállalt munkákon serényen dolgoznak. Ilosvay tagtársunk már be is nyújtotta »Tanulmány a torjai bűdösbarlangról« című művét, a mely még ez év folyamán meg fog jelenni.

Ime, tisztelt Közgyűlés, ezek az adatok illusztrálják Társulatunknak 1894-ik évi szellemi működését. Csak pozitív adatok alapján állítottam össze jelentésemnek arra vonatkozó részét. Nem említettem sem a még függőben levő megbízások hosszú lajstromát; nem soroltam fel a sajtó alatt levő munkákat sem, mert bennünket csak az érdekel, *a mi van és nem az, a mi lesz.* Az utóbbi, az a jövő titka, azzal úgy is hiába törődnénk! Kötelességem azonban, hogy még a multról is szóljak, hogy jelentést tegyek azon tagtársakról, kiket a kérlelhetetlen halál soraink közül kiragadott.

Az 1894. esztendőben nagy halottja volt Társulatunknak. Kossuth Lajos meghalt! Nemzetünk hőrosa, kinek emlékét szilárdabban őrzi minden magyar szívében, mint az ércbe vésett betű, 1876 óta Társulatunknak alapító tagja volt. Működésünket éber figyelemmel kísérte és minket kitartásra és munkásságra serkentett. Választmányunk elhatározta, hogy Kossuth Lajos természettudományi irodalmi tevékenységének emlékére Közlönyünk áprilisi füzetében összegyűjtve bocsáttassanak közre a természettudományokra vonatkozó összes értekezései és levelei. Azzal Társulatunk egy koszorút tett le a nagy magyar sírjára, melynek virágai el nem hervadhatnak.

Társulatunk választmányi tagjai so-

rából is áldozatot klvánt a halál. Dr. Szabó József, jeles tudósunk, mult évi április 10-ikén elhunyt. Szabó József Társulatunknak 1848 óta volt tagja, 1855-től 1861-ig első titkára, 1872-ben pedig alelnöke. Egész életén át hangezszorgalommal művelte a természettudományok talaját, kivált Társulatunk szellemi működésében tevékeny részt vett, valamint nagy érdeme az is, hogy a magyar tudományosság elismerését a külföldön is érvényre juttatta. Áldott legyen emléke.

Elhunyt Somogyi Rudolf, a budapesti ref. gimnázium fizika tanára, ki 1860-ban lett tagja Társulatunknak, könyvtárnoka és választmányi tagja volt 1863—1874-ig. 1874-ben az örökítő tagok sorába lépett. A természettudományok szerény, de buzgó művelőjét vesztettük el benne, kiben barátjai az őszinte jó embert siratják. Természettudományi értekezései Közlönyünk hátsólapjában jelentek meg.

Elvesztettük Xantus Jánost, kinek érdemeiért egykor örökítő tagul választott a Társulat; elvesztettük továbbá Hyrtl József tiszteleti tagot, Helmholtz Hermann levelező tagot, Perényi Gábor, Tomory Anasztáz és Vidéky Ferencz örökítő tagokat. Tiszteljük emléköket.

A mult közgyűlés óta választatot 428 új rendes tag, elhunyt 90 tagtársunk, s így a tagok száma most 7736, kik közt 212 alapító és 168 hölgy van.

III.

PÉNZZÁRI JELENTÉS.

— Lengyel Istvántól. —

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Nagy gondokkal, a bizonytalan jövő aggodalmaival kezdtük meg a mult esztendőt. A költségvetés készítésekor mindjárt ki is fejeztém, hogy az év terhei tetemesek lesznek és gazdasági ügyeinkre igen észre-

vehetően fognak hatni. Hiszen a költözködés majdnem egyenlő a leégés csapásával!

A mozgalmás és fáradalmas esztendő eltemettük; gazdasági ügyeinek menetét pedig szerencsém van pénztári számadásomban bemutatni. Igaz örömmel jelentem, hogy számadásunkat a nagy terhek alatt is nem remélt kedvező eredménnyel zártuk le. A számok beszélnek, méltóztassék pénztári számadásomat a mélyen tisztelt Közgyűlésnek becses figyelmére méltatni.

Az *alaptőke* a mult évben 2960 frt 31 krajczárral növekedett. Tagtársaink közül Grittner Albert ... 200 frttal Bold. Pollák Henrik örököse ... 200 » Jendrássik Ernő ... 100 » Petrovits István ... 100 » Farkas Ödön ... 60 frttal, a forgó tőke 1740 frttal, a Könyvkiadó vállalat lefolyt ciklusai 446 frt 94 krajczárral járultak gyarapításához. Ugyancsak befizetett Gecző Gedeon 569 frt 40 kr.-os és Prágay Károly 200 forintos alapítványa. Mindezekkel alaptőkének mostan 110,080 frt 73 kr.-ra rúg.

A *forgó tőke* társulatunknak olyan, mint a méhnek a virág. Belőle táplálkozik, belőle kapja éltető erejét, belőle felezi munkás mozgalmának minden kiadását, s miként az alapítványok kimutatásában látható, Társulatunk e virágkehelyből takarítgatott meg apránként több mint 50,000 forintot biztosítékul a jövődőre. És ha az alaptőke a jövődőnek, akkor a forgó tőke a jelennek biztosító záloga. Ugyanazért e számlának állása mindig igen fontos Társulatunk háztartásában.

Mikor a forgó tőke költségvetését megcsináltuk, 37,070 frt 94 kr. bevételt reméltünk; és lett az év végén 39,681 frt 33 kr., vagyis 2610 frt 39 kr.-ral több az előirányoztnál. E tekintélyes összeg előteremtésén az oklevelek rovatán kívül mindenik részt vett, mindenik tülelmelkedett az előirányzat határán. Különösen a tagdíjak rovata büszkélkedik meglepő eredménnyel; tisztán tagdíjából 23,041 frt folyt be, a mennyi eddig még sohasem, — pedig kevesebb új tagot választottunk, mint máskor. Persze, a tagdíjnak csak kisebb része érkezett be magától, a nagyobb része fáradságos levelezés, utánvételezés és bizonyos lélektani tanulmányok alapján jutott be hozzánk. Ilyenképen jutottunk arra az eredményre, hogy nem számítván a régebbi évekről hátralékokban levőket — kik úgy is kitörültenek lassanként — a folyó év első napjáig az 1893°-ra fizető

6695 rendes tag közül 6500-tól érkezett be a tagsági díj 1894-re. Így véve a dolgot, s a statisztikai igazság csakugyan ez: akkor a fizetők száma több mint 97 százalék. Dícséretökre válik tagtársainknak.

A kiadásokra nézve nehéz volt tájékozódni akkor, mikor még nem tudhattuk, mik lesznek a költözködés, átalakítás, berendezkedés költségei. Valóban azokban a rovatokban, melyek a költözködéssel kapcsolatosak, a választmány engedelmével és jóváhagyásával, át kellett lépünk az előirányzat határát. Viszonzásul azonban a többi rovatokban lehetőleg takarékoskodtunk, hogy a mit elveszítünk a réven, megtaláljuk a vámon. Sietek megjegyezni, hogy a takarékoskodás nem a szellemi és tudományos munka rovására történt; hiszen a Közlönyre 600 frttal, a könyvtárra 500 frttal adtunk ki többet, mint tavál. Azon rovatokban, melyekre a költözködés ki nem hatott, a kiadások az előirányzat határán jóval alul maradtak, úgy hogy a tényleges kiadás az előirányozottnál 811 frt 65 kr.-ral kevesebb. Az előirányzat 205 frt tiszta maradékot remélt, a valóságban pedig a pénztári maradék 3627 frt lett, vagyis 3422 frttal több, mint a mennyi elő volt irányozva. Ha mindenkit ilyen kellemes csatlódás érne az év végén, akkor több volna az elégedettek száma e világon.

Említém, hogy tisztán tagdíjából 23,041 forint folyt be. Azt kérdezte e napokban valaki, hová tettük ezt a sok pénzt? — s napjainkban szokásos gyanakodással nézett rám. Elővettem a forgó tőke kiadását, s kimutatam tagtársunknak, hogy biz' azt visszaadtuk a tagoknak kiadványok, előadások alakjában, mert hiszen a Közlönyre, előadásokra, könyvtárra, tehát tisztán szellemi alaptőkének gyarapítására a 23 ezer frtból 19 ezeret fordítottunk, tehát 83°/o-ot, s minden egyéb kezelési költség csak 17°/o-át emésztette fel a tagoktól befizetett évdíjaknak. Az illető tagtárs úr megnyugodva távozott.

Az *országos kutatások* számlája 4412 frt 1 kr. maradékkal záródott, melyből az állam segélyt 3332 frt 93 kr.; a tőzegkutatás rovatát 378 frt 65 kr. illeti. Az elsőre sok kiadás vár a sajtó alatt levő munkák és a pályázatok költségeinek révén.

A *Könyvkiadó vállalat* régi IV—VI. ciklusa a lefolyt évben 446 frt 94 kr. alapítványt tett, s vele a vállalat alapítványainak összege 11,403 frt 49 kr. lett. A VII—VIII. ciklusnak évi maradéka 1165 frt 45 kr.

E számláinkhoz sorakozott a lefolyt év-

ben a *Chemiai alap* is, melynek jövőjét buzgó tagtársaink eddig 2100 frt alapítvánnyal vetették meg, nevezetesen: Than Károly 1000 frttal, Farkas Sándor gyógyszerész, Földváry Vilmos chemikus, Ilosvay Lajos tanár, Jármay Gyula gyógyszerész, Csávássy Kiss Károly gyógyszerész, Kiss Károly tanár, Neumann Zsigmond chemikus, Rombauer Emil igazgató, Schenek István ny. tanár, Telbisz János chemikus és Wartha Vincze tanár 100—100 frttal, melyekből 700 frt kötelezvényen van. — Ez alap fejlődéséről most, a kezdet kezdetén, még nem lehet véleményt mondani, de a jelekből ítélve, az érdeklődés meg fogja hozni gyümölcsét.

A *Trefort-émlék* pénzalapja a hozzácsatolt kamatokkal együtt 5000 frt 70 krajczárt tesz.

Mindezeket egybevéve, s a számadásomban kimutatott maradványokat összegezve, kitűnik, hogy Társulatunk rendelkezése alatt az év végén 126,377 frt 26 kr.-nyi érték volt.

Ezeken kívül begyűlt a Kossuth-szoborra 113 frt 50 kr. az Állatkert részére belépő jegyekből 112 frt 48 kr.

Ezek voltak, mélyen t. Közgyűlés, a mult év gazdasági főbb mozgalmai, a melyekre megelégedéssel tekinthetünk vissza.

Azonban nemcsak ez évet, hanem általában a lefolyt egész trienniumot is a haladás, a gyarapodás jellemzi Társulatunk életének minden mozzanatában. Évi jelentéseim összegezése ugyanazt az öröndetes eredményt szolgáltatja.

Kétségtelen, hogy nagy lépést tett Társulatunk, midőn a szőke Duna partjáról annyi évek után Budapest legélénkebb közlekedő pontjára költözött, a honnan a világ mind a négy tájéka felé rendelkezünk közlekedő esaközszel. Helyiségeink most elég tágasak, tagtársaink jól érzik benne magukat, a mit bizonyít az is, hogy a könyvtárt látogatók száma megkétszereződött.

A berendezkedés után, mely nagyon fáradságos munka volt, ügyeink folyása rendes kerékvágásba zökkent. Tagtársaink érdeklődése emelkedik, az iroda levelezése folyvást nő, s közte és a tagtársak közt a kapocs szilárdul. A pár ezer lakásváltozás bejelentésén kívül fölkeresnek érdeklődő tagtársaink növényekkel, gombákkal, bogarakkal, kőszekkel, nyúlós borokkal, s mindazzal, a mi figyelmüket jobban megragadja, hogy felvilágosítást kérjenek. Ez igen öröndetes.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Három évvel ezelőtt a közgyűlés megtisztelő bizodalma

reám bízta a gazdasági ügyek vezetését. E bizodalom mindig büszkeséggel töltött el s erőmtől telhetőleg igyekeztem azt meg is becsülni. A trienniummal együtt pénztárnoki tiszti megbízásom ideje is lejárt. Legyen szabad ezúttal hálás köszönetemet nyilvánítanom a megtisztelő bizodalomért. Társulatunk pedig hadd munkálkodjék ott tovább a mozgalmak központjában, s viszont ő legyen a természettudományi mozgalmaknak és közmívelődési törekvéseknek egyik hatalmas és eleven központja, mert hiszen mozgás az élet, a nyugalom halál.

A PÉNZTÁR ÁLLÁSA 1894 VÉGÉN.

I. ALAPÍTVÁNYOK SZÁMLÁJA.

Bevétel:

<i>Készpénz:</i>	frt kr.
Maradék 1893-ról	3035'42
Pártoló és örökítő tagdíjajakból ..	470'—
Hagyaték	200'—
Kiváltott kötvényért	869'40
Értékpapírok beváltásából	2000'—
A forgó tőke alapítványa	1740'—
Könyvkiadó Vállalat alapítványa ..	446'94
	<hr/>
	8761'76

Értékpapír:

Maradék 1893-ról	101100'—
Vásárolt értékpapírok	5850'—
	<hr/>
	106950'—

Kötelezvények:

Maradék 1893-ról	2985'—
------------------------	--------

Kiadás:

<i>Készpénz:</i>	
Papírok vásárlására	5716'03
Trajanovics hagyatéka	100'—
<i>Maradék 1895-re:</i>	
a) A Társulat számláján	2838'35
b) Földhitelintézetnél	107'38
	<hr/>
	8761'76

Értékpapír:

Kisorsolt értékpapírok	2000'—
<i>Maradék 1895-re</i>	104950'—
	<hr/>
	106950'—

<i>Kötelezvény, kiváltott</i>	800'—
<i>Maradék 1895-re</i>	2185'—
	<hr/>
	2985'—

Tényleges alaptőke 1894 végén:

Készpénz	2838'35
Értékpapír	104950'—
Kötvény	2185'—
Követelés a Földhitelintézetnél ..	107'38
	<hr/>
	110080'73

II. FORGÓ TŐKE SZÁMLÁJA.

Bevétel:		frt	kr.
Maradék 1893-ról		4920	94
Oklevelek díja		804	—
Tagok évdíjai	21341	—	—
Évdíj-hátrálékok	1131	—	—
Előre fizetett tagdíjak	569	—	—
Eladott kiadványok	5165	57	—
Vegyések, postapénzek	660	66	—
Kamatok, szelvények	5089	16	—
Összesen	39681	33	

K i a d á s :

A »Természettud. Közönyre«-re ..	12111	99
Népszerű előadásokra	385	826
Könyvtárra	269	838
Oklevelek kiállítására	319	30
Kisebb nyomtatványokra	616	—
Irodai költségekre	246	41
Lakásbére	2520	44
Bútorokra és eszközökre	742	75
Fűtésre és világításra	506	64
Póstai költségekre	576	49
Vegyés kiadásokra	367	28
Tiszti díjazásra	6176	14
Szolgák fizetésére	1280	—
Rendkívüli kiadások	2293	81
Átírás az alaptőkéhez	1740	—
Maradék 1895-re...	3627	44
	39681	33

III. ORSZÁGOS ÉRDEKŰ KUTATÁSOK.

Bevétel:

<i>Allami segélyből:</i>		
Maradék 1893-ról	5095	37
Segély 1894-ben	4000	—
	9095	37
<i>Magánsegélyből, 1893-rólmaradék</i>		
	700	43
<i>Tőzegkutatásokra:</i>		
Maradék 1893-ról	681	15

K i a d á s :

<i>Allami segélyből:</i>		frt	kr.
Irói díjak, kutatások	1685	—	—
Rajzok, műlapok	699	89	—
Nyomatás, sajtó alá rendezés	2577	55	—
Berichte segélydíja	300	—	—
Ornithológiai központnak	500	—	—
Maradék 1895-re...	3332	93	
	9095	37	

Magánsegélyből:

Maradék 1895-re	700	43
<i>Tőzegkutatásra:</i>		
Ecsedi láp kutatására	300	—
Tőzegfuró javítása	2	50
Maradék 1895-re...	378	65
	681	15

IV. KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT.

Bevétel:		frt	kr.
IV—VI. ciklusban (1881—89)		545	79
<i>VII. ciklus (1890—92):</i>			
Maradék 1893-ról	424	24	—
Évi díjakból s könyvekből	340	85	—
	765	09	
<i>VIII. ciklus (1893—1895):</i>			
Maradék 1893-ról	926	58	—
Évi díjakból	4806	50	—
M. T. Akadémia évi segélye ..	2000	—	—
Kötésdíjak	956	60	—
	8689	68	

K i a d á s :

<i>A IV—VI. ciklusban (1881—89):</i>			
Kezelési tiszti díj	78	85	—
Alapítványul iratott	446	94	—
Maradék 1895-re...	20	—	
	545	79	
<i>VII. ciklus (1890—1892):</i>			
Kezelési tiszti díj	50	20	—
Maradék 1895-re...	714	89	
	765	09	

VIII. ciklus (1893—1895):

Irói díjak	2832	50
Rajzok, metszetek, műlapok ..	267	58
Kis nyomtatvány, posta, vegyes ..	323	80
Művek nyomtatása	2714	37
Kezelési tiszti díj	720	87
Szolgafizetés	600	—
Kötésdíjak	800	—
Maradék 1895-re...	430	56
	8689	68

V. CHEMIAI ALAP.

Bevétel:

Kézpénzben	280	50
Értékpapirban	1200	—
Kötelezvényben	700	—
	2180	50

K i a d á s :

Körlevelek nyomtatása	76	15
Posta, mellékletek	13	42
Maradék 1895-re:		
a) Kézpénzben	190	93
b) Papirban	1200	—
c) Kötvényen	700	—
	2180	50

VI. TREFORT-EMLEK-ALAP.

Bevétel:

A múlt év végéig	4497	86
Kamatokból	502	84
	5000	70
K i a d á s :		
Maradék 1895-re	5000	70

VII. PÉNZTÁRI EGYBEVETÉS.

Bevétel:	Pénz	Papír	Könyvny
	frt kr.	frt kr.	frt kr.
Maradék 1893-ról:			
Takarékpénztárban	14700 [—]	—	—
Földhitelintézetnél	86 05	101100 [—]	—
Társulatnál	998 ⁰⁸	—	2985 [—]
	15784 ¹³	101100 [—]	2985 [—]
Alaptőke bevétele 1894-ben	5726 ³⁴	5 ⁵⁰	—
Forgó tőke bevétele 1894-ben	34760 ³⁹	—	—
Országos kutatások bevétele 1894-ben	4000 [—]	—	—
Könyvkiadó (IV—VIII. cikl.) bevétele 1894-ben	8649 ⁷⁴	—	—
Chemiai alap bevétele 1894-ben	280 ⁵⁰	1200 [—]	700 [—]
Trefort-émlék-alap állása	5000 ⁷⁰	—	—
	74201 ⁸⁰	108150 [—]	3685 [—]
K i a d á s :			
Alaptőke kiadása 1894-ben	5816 ⁰³	2000 [—]	800 [—]
Forgó tőke kiadása 1894-ben	36053 ⁸⁹	—	—
Országos kutatások kiadása 1894-ben	6064 ⁹⁴	—	—
Könyvkiadó IV—VIII. ciklus kiadása 1894-ben	8835 ¹¹	—	—
Chemiai alap kiadása 1894-ben	89 ⁵⁷	—	—
Maradék 1895-re :			
Takarékpénztárban	16500 ⁷⁰	—	—
Földhitelintézetnél	107 ³⁸	106150 [—]	—
Társulati pénztárban	734 ¹⁸	—	2885 [—]
	74201 ⁸⁰	108150 [—]	3685 [—]

VIII. TISZTA-VAGYON :

Alaptőke készpénz, értékpapírok, könyvek	110080 ⁷³
Forgó tőke maradéka	3627 ⁴⁴
	113708 ¹⁷

(Az itt kimutatott tiszta-vagyon összegén, 113708 frt 17 kron felül, rendelkezik a *Könyvkiadó Vállalat* 1165 frt 45 kr., az »országos érdekű kutatások és közlemények számlája« 4412 frt 01 kr., a Társulat felügyelete alatt levő Trefort-émlék pénzalapja 5000 frt 70 kr. készlettel, a *Chemiai alap* 2090 frt 93 krral, úgy hogy a Társulat felügyelete alatt mai napon 126377 frt 26 kr.-nyi érték van.)

Budapest, 1894 december 31-ikén.

LENGYEL ISTVÁN,
pénztárnok.

A választmány részéről kiküldött szám- és pénztárviszsgáló bizottság:

DR. FRÖHLICH IZIDOR, s. k.

DR. STAUB MÓRICZ, s. k.

A közgyűlés részéről kiküldött szám- és pénztárviszsgáló bizottság:

DEMETZKY GYULA, s. k. KINDERMANN JÓZSEF, s. k. DR. LAKITS FERENCZ, s. k.

IV.

KÖNYVTÁRNOKI JELENTÉS.

— Heller Ágosttól. —

Tisztelt Közgyűlés!

Akármi néven nevezendő gyűjteményre nagyjelentőségű, hogy egyes darabjai miként vannak elhelyezve. Különösen áll ez a könyvtárakról, melyeknek hasznavehetősége a rend-

szeres felállítástól és a könnyen hozzáférhetőségtől lényegesen függ. Társulatunk könyvtára már régebbi idők óta a helynek szűk voltában sínylett és majdnem évenként hangzott e helyen ajkaimról a panasz, hogy könyvtárunk a rendelkezésre bocsátott termeket mellékhelyiségeivel együtt, miként a serdülő ifjú gyermekkori kabátját, már rég kinötte. Mindenféle alkalmas és alkalmatlan

zugokban kellett a könyveket elhelyeznem és a szoba belseje felé beugró szekrény-félszigetekkel kellett az elégtelen falhosszúságot pótolni. Az évről évre gyorsabban gyarapodó könyvtáradást csak azáltal vált lehetségessé elhelyezni, hogy a rendelkezésre álló tért mind a három dimenzió szerint kihasználtam.

Ezen a rég érzett bajon végül a múlt évben történt lakásváltozás segített. Jóval terjedelmesebb helyiséget foglaltunk el és könyvtárunk most sokkal szélszerűbben van felállítva, mint valaha volt. A könyvtár átköltözése azonban, újra való felállítása és rendezése, nem tekintve a tetemes költséget és fáradságot, melyet okozott, oly hosszú ideig vonta el rendeltetésétől, hogy kívánnom kell, vajha e könyvtár csak akkor vétetnék alá újabb költözködésnek, midőn majd állandó helyre, azaz saját otthonába vonulhat!

A könyvtár állapotát az 1894-ik év végén a következő számadatok világítják meg: A 17 szakosztályban foglalt művek összes száma 9414. Minthogy múlt évi kimutatásom szerint a könyvtár 1893 végén 9218 műből állott, a múlt évi gyarapodás 196 művet tett. Megjegyezni valónak tartom, hogy a szokottnál kisebbnek mutatkozó e gyarapodásban szintén túlrögződik a költözködés okozta mélyre ható zavarodás.

Az egyes osztályokban foglalt művek száma a következő: Anthropológia 337, Philosophia és tudománytörténelem 944, Chemia 466, Csillagászat és meteorológia 422, Geographia és útleírások 702, Gazdaságtan 396, Zoológia 563, Botanika 466, Mineralógia és geológia 435, Orvosi tudományok 1676, Physiológia és anatómia 335, Physika 832, Encyclopaediák, 208 Folyóiratok 309, Társulatok kiadványai 322, Vegyesek 479 és Hungarica 522 mű.

A könyvtárban foglalt könyvállomány darabszáma az év elején végzett megszámlálás alapján 19,206 darabban állapítható meg, a mi természetesen — mint minden efféle számlálás — csak megközelítésnek vehető, minthogy a folytatásokban és periodikusan megjelenő kiadványok és művek ezen a számon folytonosan változtatnak.

A lefolyt évben 110 folyóiratot jartunk. Ezek közül volt 54 magyar, 43 német, 9 francia és 4 angol folyóirat.

A kiadványcserét Társulatunk jelenleg 201, legnagyobbbrészt külföldi tudományos társulattal és intézménnyel folytatja. Ezek közül van hazai 27, ausztriai 23, német-

országi 57, svájci 7, belga 4, hollandi 2, oroszországi 9, angol 5, francia 10, svéd-norvég 5, olasz 11, északamerikai 31, dél-amerikai 8, ausztráliai 2. Új cserét kötöttünk ez évben a »Faculté de sciences de Marseille« kiadványaira nézve.

A könyvtárt a lefolyt esztendőben a helybeli társulati tagok 988 esetben használták, midőn 988 munkát kölcsönöztek ki házi használatra. A kívánalmi lapok tanúsága szerint az olvasóteremben 445 művet használtak. Jelenleg 421 mű van kint házi használatra.

Mint az előbbeni, úgy a múlt évben is számos kisebb-nagyobb könyvadomány érkezett a könyvtárba. A legnagyobb könyvadományt köszönjük azonban a Képviselőháznak, mely a választmány kérésére a Ghicz Ignác-féle könyvtárból körülbelül 400-ra menő természettudományi, földrajzi munkát és útleírást engedett át könyvtárunknak, mely a beces adományt már át is vette. A Társulat könyvtárára a lefolyt évben, még pedig új könyvek és folyóiratok beszerzésére és kötésére 2698 frt 38 kr.-t fordított.

És most, tisztelt Közgyűlés, engedje meg, hogy midőn a Társulat könyvtárát illetőleg ezennel 20-dik évi jelentésemet beterjesztetem, magamról, a jelentéstevőről is mondjak néhány szót. Néhány hónappal ezelőtt a M. Tudományos Akadémia könyvtárának igazgatásával bízott meg. Ekként egy sokszorta nagyobb könyvtárnak gondozása nehezedik reám, mely munka erőmet és időmet oly mértékben veszi igénybe, hogy ezentúl képtelen volnék a Társulat könyvtárát gondozni, úgy, a mint annak rendben tartása és célirányos fejlesztése okvetlenül megkívánja. Három nappal ezelőtt mult húsz éve, hogy a Társulatnak ép e helyen összegyűlt közgyűlése első ízben bízott meg a könyvtárnoki tisztséggel. A mit akkoriban gondozásomra bíztak, az rendezésre szoruló 3408 munkából álló, néhány szekrényben és állványon elhelyezett kis könyvhalmoz volt; a mit pedig működésem befejezte után, minthogy a Társulat közgyűlése hét ízben tisztelt meg a könyvtárnoki tisztséggel, magam után hagyok, az több mint négyzerte akkora, ha nem is nagy terjedelmű, de nagyobbrészt válogatott művekből álló, teljesen rendezett, értékes könyvgyűjtemény. Hogy ezt sikerült létrehozni, azt első sorban a Társulat intéző férfiainak kell köszönnöm, kik soha, de sohasem tagadták meg tőlem a könyvtárra vonatkozó bármely kívánságomat, kik mindig

készek voltak tetemes pénzaldozatokkal a könyvtár értékét és gazdságát emelni; másodsorban pedig tulajdoníthatom azon tekintélynek, melyet Társulatunk kiadványaival a külföld előtt szerzett. Midőn a könyvtárt átvettem, 56 tudományos társulattal folytattuk a kiadványcserét. Ez a szám 20 év alatt 201-re emelkedett és vannak ezen ujak között, melyek a világnak legtekintélyesebb tudományos intézményei.

Szívemen feküdt és szívemen fog fekdüni ezentúl is Társulatunk könyvtárának ügye; hiszen működésem hosszú ideje alatt fejlődött azzá, a mi most: oly könyvtárrá, mely szerény terjedelme mellett, válogatott tartalma miatt nagy könyvtáraink sorában is számot tesz. És most, mielőtt helyemet elhagynám, kérem a tisztelt tagtársakat, hogy tartsanak meg továbbra is szíves, jó emlékezetökben.

Az elnök a tisztí jelentések befejezése után előadja, hogy a választmány a múlt évi számadásokat, a pénztárt és a könyvtárt kiküldött bizottságokkal megvizsgáltatta, s hogy a számadásokat meg a pénztárt azonkívül az a bizottság is megvizsgálta, melyet a múlt évi közgyűlés küldött volt ki e célra. Jelenti, hogy a mennyiben a közgyűléstől kiküldött egyik pénztárvizsgáló elhunyt, helyette Lakits Ferencz tagtársunkat kérte fel a számadások és pénztár megvizsgálására.

A titkár felolvassa e bizottságok jelentéseit:

1. Fröhlich Izidor és Dr. Staub Mórícz urak, mint a választmány részéről a számadások és a pénztár megvizsgálására kiküldöttek, a számadások hitelesítő lapjára a következő záradékot írták: »Jelen számadás tételeit úgy egymással, valamint a könyvekkel, a pénztárral és a Társulat értékpapírjairól a Magyar Földhitelintézet által 1894. évi december 31-ikén kiállított letéti elismervénnyel összehasonlítottuk és azokat minden tekintetben rendben találtuk. Kelt Budapesten, 1895 januárius 14-ikén.

2. Demetzky Gyula, Kindermann József és Lakits Ferencz urak, mint a számadások és pénztár megvizsgálására a múlt évi közgyűléstől kiküldöttek, a pénztári számadások hitelesítő lapjára a következő nyilatkozatot írták: »Alulírottak, mint a közgyűlés által kiküldött szám- és pénztárvizsgálók, úgy a számadási könyveket mint a pénztári készletet és az

értékpapírokat megvizsgáltuk, azaz, az értékpapíroknak a Földhitelintézetnél történt letételéről szóló elismervényeket összehasonlítottuk a pénztári kimutatásokkal és a számadásokat rendben, úgy a pénztári készletet, valamint az értékpapírokról szóló földhitelintézeti elismervény összegét a számadásilag kimutatott mennyiséggel megegyezőnek, hiány nélkül találtuk. — Budapesten, 1895 januárius 18-ikán.«

3. Illosvay Lajos, Semsey Andor és Mágócsy-Dietz Sándor urak, mint a választmánytól a könyvtár megvizsgálására kiküldöttek, a következő jelentést tették: »Alulírottak a Társulat könyvtárának megvizsgálására kiküldetvén, szerencsénk van jelenteni, hogy tisztünkben a mai napon eljártunk.

A Társulat új helyiségében megjelenvén, megvizsgáltuk a könyvtár mostani berendezését, az olvasó szobákat, a leltárakat, mozgó katalógust, a cserések jegyzékét, a kikölcsonzótt könyvek nyilvántartását.

Örömmel jegyezhetjük meg, hogy a tágasabb helyiségben a könyvek elhelyezése czélszerűbben történhetett, s a régebbi nehézségek szerencsésen el vannak hárítva, a mennyiben a könyvek könnyen hozzáférhetőek s a könyvtár alkalmasan kiterjeszkedhetett. Megelégedéssel jelentjük, hogy a katalógusok vezetésében, s általában a könyvtárban minden példás rendben találtunk.

Budapest, 1895 januárius 12-ikén.«

Az elnök a tisztí jelentésekkel kapcsolatban kérdi a közgyűlésen jelenlevőket, van-e valakinek észrevétele a felolvasott jelentésekre, avagy tudomásul veszi-e a közgyűlés a tisztí jelentéseket.

Lédeyer Abraham társulati tag a felolvasott jelentésekből örömmel értesült, hogy a Társulat anyagi, szellemi és erkölcsi tekintetben egyiránt virágzik. A fényes eredményt nem tulajdoníthatja másnak, mint az elnök, a tisztikar és a választmány odaadó fáradozásának. Indítványozza: Fejezze ki a közgyűlés legbensőbb köszönetét az elnöknek, a tisztikarnak és a választmánynak, Heller Ágost könyvtárnoknak pedig, a ki 20 évi fáradhatatlan működése után tisztéről most visszalép, különösen is köszönetet szavazzon s az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatot, mint a közgyűlés hálájának tolmácsolóját, neki megküldje.

A közgyűlés az indítványt egyhangúlag magáévá tevén, a tisztikarnak és választmánynak köszönetet mond, Heller Ágost

lelépő könyvtárnoknak pedig külön is jegyzőkönyvi köszönetet szavaz s a jegyzőkönyvi kiadvonatnak elküldését határozza.

Napirenden vannak a Választmány jelentései :

W a r t h a V i n c z e elnöktárkár jelenti, hogy K e n e s s e y L á s z l ó tagtársunk a múlt évi közgyűlésen azt indítványozta, hogy a közgyűlés határozza el Magyarország természettudományi monografiájának a millennium ünnepére való kiadását. A közgyűlés az indítványt véleményadás végett a választmányhoz tette át, a melynek megbizásából jelenti, hogy a választmány az indítványt nem terjesztheti pártolólág a közgyűlés elé, mert 1. az indítvány az idő rövidsége miatt megvalósíthatatlan és 2. a tudományos akadémia a Semsey díjából ugyanilyen tárgyú munkákra hirdetett pályázatot.

A közgyűlés a választmány javaslatát elfogadván, az indítványt mellőzi.

A titkár előterjeszt a szakosztályok ügyrendét, mely a múlt évi közgyűlés határozataiból a szakosztályok hozzájárulásával készült.

A KIR. MAGY. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT SZAKOSZTÁLYAINAK ÜGYRENDJE.

I.

A szakosztályok célja és hatásköre.

1. A szakosztályok célja a Kir. M. Természettudományi Társulat keretén belül alkalmat nyújtani szakszerű közlemények előterjesztésére, vonatkozának azok akár eredeti megfigyelésekre, akár a szakirodalomban megjelent értekezésekre, avagy előre kitűzött tudományos kérdések megvitatására; továbbá, hogy ezzel kapcsolatban alkalom adassék az ugyanazon szakban munkálkodóknak egymással való fesztelen érintkezésre és tudományos eszmecserére.

2. E cél elérésére a Kir. M. Természettudományi Társulat kebelében az 1891. év végén és 1892. év elején megalakult szakosztályok (jelenleg ásványtan-chemiai, állattani, növénytani és élettani) időszakos üléseket tartanak.

3. Az osztály-ülések, a társulat szünetidejét kivéve, havonként egyszer, és pedig lehetőleg a társulat választmányi ülése (harmadik szerda) előtt tartandók; számuk a bejelentett előadások számához képest szaporítható, nem elegendő bejelentés esetén csökkenthető. A választmányi ülés napján osztályülés nem tartható.

4. A szakosztályok organuma a Természettudományi Közlöny és Pótfüzetei, a melyben a szélesebb köröket érdeklő dolgozatok egész terjedelemben, a tisztán szaköröket érdeklő, közlésre alkalmas dolgozatok rendszerint 2 oldalnál nem nagyobb terjedelemben közölhetők.

5. A szakosztályok kifelé (hatóságokkal, más tudományos társulatokkal stb.) külön nem közlekedhetnek, csakis a választmány útján.

6. A szakosztályok életében előforduló változások, feloszlításuk, a társulat választmánya véleményének meghallgatása után, a közgyűlés hatáskörébe tartoznak.

II.

A szakosztályok tagjai.

7. A szakosztályoknak vannak :

- a) rendes,
- b) rendkívüli, és
- c) vendégtagjai.

8. Valamely szakosztálynak rendes tagja a Term. Tud. Társulat minden fővárosi és vidéki tagja lehet, a ki ebbeli óhaját a szakosztály elnökénél vagy jegyzőjénél bejelenti.

9. Valamely szakosztály rendkívüli tagjai lehetnek :

- a) Más szakosztály tagjai.
- b) Az osztályülések iránt érdeklődő nem társulati tagok, a kik a szaküléseken való részvételmüket két rendes tag útján a szakosztály elnökénél vagy jegyzőjénél minden év elején bejelentik.

10. Egy szakosztályi ülés vendége lehet minden érdeklődő, kit valamely rendes tag arra az ülésre bevezet.

11. A rendes tagok jogai :

- a) Az osztályüléseken jelen lehetnek.
- b) Az aktív és passzív választási jog.
- c) Előadásokat tarthatnak.
- d) Az előadásokhoz hozzászólhatnak.
- e) A szakosztály céljaira vezető indítványokat tehetnek.

12. A rendkívüli és vendégtagok jogai a megelőző 11. §. b) és e) pontja alatt említett jog kivételével ugyanazok.

III.

A szakosztályok tisztviselői.

13. A szakosztályok tisztviselői a következők :

- a) az elnök,
- b) a másodelnök,
- c) a jegyző.

Az egyes szakosztályok szükséghez képest választhatnak még egy helyettes elnököt és egy segédjegyzőt.

14. A tisztviseleket a szakosztály rendszer tagjai három évenként, a társulat évi közgyűlését követő értekezleten titkos szavazás útján általános szótöbbséggel választják, s a választmánynak bejelentik.

15. Az *elnök* jogai és kötelességei:

- a) Az üléseken elnököl s a vitatkozásokat vezeti.
- b) Aláírja az osztályülés jegyzőkönyveit.
- c) Egyenlő szavazatok esetén az elnök szavazata dönt.

Ugyan e jogok és kötelességek illetik a másod-, illetve a helyettes elnököt, midőn az elnököt helyettesíti.

16. A *jegyző* jogai és kötelességei:

- a) Nyilván tartja a tagok névsorát.
- b) Előadásokról gondoskodik.
- c) Összeállítja az ülés tárgyait s azok címét öt nappal az ülés előtt a Társulat titkárságával kinyomatás végett közli. A meghívókat az ülés előtt kellő időben megküldi a szakosztály tagjainak; e célra igénybe veheti a társulat irodáját.
- d) Szerkeszti az osztályülés jegyzőkönyveit, s azokat a titkárságnak havonként beküldi, mely a közlésben az alapszabályok 16. §-a értelmében jár el.
- e) A jegyzőkönyvet, mely alapját képezi a későbbi közleményeknek, s melyben a tag nevéhez semmi cím nem csatolódik, köteles a jegyző röviden, de pontosan vezetni.
- f) Gondoskodik, hogy a társulat szakosztálybeli működésének valamely külföldi szaklapban is nyoma legyen.
- g) A jegyző a társulat pénztárából évenként 100 forint tiszteletdíjban részesül, s azonkívül kezelési költségeit, legfeljebb 20 forint erejéig, a társulat megtéríti, mi végből évenként december második felében a számlát a saját tiszteletdíjáról szóló nyugtatvánnyal a titkárságnak beadja.

IV.

Az előadások rendje.

17. Előadást tartani óhajtó tagok az előadás tárgyát legalább nyolcz nappal előbb a jegyzőnek bejelenteni tartoznak.

18. Vidéki tagok, a kik dolgozataikat felolvastatni kívánják, ezt lehetőleg rövid kivonat kíséretében a jegyzőnek küldik, a ki e dolgozatot ismertetés céljából a szakosztály valamelyik, az illető tárggyal foglalkozó rendes tagjának adja át.

19. A napirendre kitűzött előadás rendszerint fél óránál tovább nem tarthat. Nagyobb szabású s kiválóbb érdekű előadásokra az elnök kivételesen hosszabb időt engedhet.

Kívánatos, hogy az osztályüléseken szabad előadások tartassanak.

20. Minden előadó köteles előadásának tömött rövidséggel szerkesztett kivonatát még az előadás estéjén, vagy legkésőbb következő napon a jegyző kezéhez juttatni, hogy a jegyzőkönyv összeállítása ne késleltessék.

Azon tagok, kik előadásuk kivonatának valamely külföldi szaklapban való megjelenését is óhajtják, a jegyzőkönyvi kivonat mellé csatolják egyúttal annak fordítását is. (Lásd *III. 16. f*).

21. Minden szakosztály az előadások sorrendjének meghatározására, a vitatkozás módjának szabályozására s a jegyzőkönyvek összeállításának módjára, az egyes szakosztály céljainak megfelelő külön házi szabályokat állapíthat meg magának. E szabályokat a szakosztályok a választmánynak bemutatják.

A közgyűlés a szakosztályok ügyrendjét változtatás nélkül és egyhangúlag elfogadja.

A titkár jelentést tesz a *Chemia* folyóirat megindításáról s bemutatja az első számot.

A közgyűlés a titkári és pénztári jelentésből tudomást szerezvén az ügyről, a jelentést tudomásul veszi.

—

Napirenden a pályázatok vannak.

A titkár jelenti, hogy a Bugát-alapból a sorrendben a természettan következvén, a választmány ajánlja, hogy 300 (háromszáz) forint pályadíj tüsszesek ki a következő kérdés megoldására: »Kivántatik a testek halmazállapotainak tárgyalása azon általános felfogás alapján, a mely a halmazállapotok közötti átmenetek folytonosságából kiindulva, az utóbbi évtizedek alatt fejlődött ki.« A főszó a kísérleti tapasztalatok rendszeres és érdekes összefoglalására és a szélesebb szakörök igényeihez mért kimerítő tárgyalására helyezendő; az ezen határt túllépő, netán szükségességeknek látszó elméleti megfontolások és fejtegetések egy függelékben foglalhatnának helyet. Jutalma 300 (háromszáz) forint. A benyújtás határideje 1896 október 31-ike.

A közgyűlés a választmány ajánlatát elfogadja s a pályakérdés kihirdetését elrendeli.

A titkár jelenti, hogy a Bugát-alapból ásványtani pályakérdés van függőben, a melynek határideje 1895 október 31-ike.

Tudomásul van.

A titkár előterjeszti, hogy a folyó évben az országos érdekű kutatások köréből az országos érdekű növénytani munkákra kerül a sor; kéri a közgyűlést, hogy e czélra pályadíjjal 1000 (egyezer) forintot tűzzön ki.

A közgyűlés elhatározza a pályázatnak a szokott módon való kihirdetését. (Lásd a borítékon).

Továbbá jelenti az első titkár, hogy Margó Tivadar egyetemi tanár a Társulat felszázados jubileuma alkalmából tett 500 frtos alapítványának négy évi kamata (100 frt) olyan állattani dolgozat külön jutalmazására fordíttatik, melynek tárgya összehasonlító morfológiai, önálló kutatáson alapszik, tudományos értékű és a lefolyó négy (1892—95) év alatt a Társulat folyóirataiban megjelenő hasonló munkák között a legjobbnak bizonyul. — Tudomásul szolgál.

Az elnök jelenti, hogy a mult évi közgyűlés a Társulatnak négy olyan tagját, a ki 50 és több éven át érdeklődött a Társulat iránt, üdvözlő- és köszönő-irattal tüntette ki. Indítványozza, hogy a közgyűlés most is üdvözlő-iratot intézzen azokhoz a tagtársakhoz, a kiket 1845-ben választottak meg.

A közgyűlés elhatározza, hogy Jarmay Gusztáv, Margó Tivadar és Szabó Alajos urakhoz, a kik a Társulatnak 50 év óta tagjai, a mai közgyűlésből köszönő és üdvözlő irat intézessék.

A titkár jelenti, hogy a mult közgyűlés óta *örökös tagsági* alapítványokat tettek: Dr. Jendrassik Ernő egyetemi tanár 100 frtot, Petrovits István kir. borászati felügyelő Kecskeméten 100 frtot és Farkas Ödön birtokos Dunakeszin 60 forintot.

Titkár bejelenti, hogy a lefolyt évben társulati tagokul megválasztottak 428-an, elhunytak 90-en, s a tagok száma, leszámítva a kilépőket és kitörölteket, 7736.

A közgyűlés a tagok neveit, minthogy a Közlöny »Társulati ügyek« című rovatában mindenkor közöltettek, felolvasottaknak tekinti és megválasztásukat tudomásul veszi.

Az elnök az 1895. évi számadások megvizsgálására Demetzky Gyula,

Kindermann József és Lakits Ferencz urakat jelöli ki.

A közgyűlés ezt elfogadja s a nevezett tagokat a számadások és a pénztár megvizsgálására fölkéri.

A napirend értelmében indítványok vannak a soron.

A titkár jelenti, hogy Pólya Sándor társulati tag azt indítványozza, hogy »nemcsak a fővárosban, hanem mindazon helyeken, a hol a tagok létszáma meghaladja a tízet, koronként a tagok közhasznú s népszerű felolvasásokat tartsanak, csekély belépti díjak mellett, mely összeg azonnal az anyapénztárba küldessék s »Millennium-alapítvány« czímen időnként a vidéki tagok sikeres természettudományi kutatásait s működését jutalmazza.«

A titkár kéri a közgyűlést, tenné át az indítványt a választmányhoz.

Áttétetik a választmányhoz.

László Ede indítványozza, hogy »a választmány utasítandó, hogy a szakosztályok részéről beérkezett ügyeket, illetve indítványokat legfeljebb három hónap alatt intézze el.«

Az elnök nem látja czélszerűnek a határidő megjelölését, mert van olyan idő, mikor a Társulat a nyári szünetek idején 4 hónapig se tart ülést. A választmány úgysis tőle telhető rövid idő alatt tárgyalja le a hozzá érkező ügyeket.

Ilosvay Lajos társulati tag sem tartja helyesnek a határidő szoros megállapítását, de ha a Közgyűlés mégis kívánná, »három hónap« helyett fél évet indítványoz a határozatba bevetetni.

Wartha Vincze első titkár kifejti, hogy vannak indítványok, melyeknek megvitatása annyiféle bizottság kiküldésével van összekötve, hogy még a fél év se mindig elegendő a letárgyalásukra.

László Ede visszavonja a három havi határidő kimondását, s helyébe a *lehetőleg rövid idő alatt* kifejezést ajánlja.

A közgyűlés az indítványt, két szavazat kivételével, el nem fogadja.

A napirend értelmében a választások eredményének kihirdetése van a soron.

Az elnök a választások kihirdetésének idejére felkéri elnöknek Batizfalvy Sámuel társulati tagot.

Batizfalvy Sámuel elnök felkéri a szavazatszedő bizottság elnökét a választás eredményének előterjesztésére.

Lakits Ferencz bizottsági elnök olvassa: A *tisztikarra* beadott 89 szavazat; ezek közül érvénytelen volt az elnökre 1, az alelnökre 4 szavazat. Az érvényes szavazatokból az elnökségre kapott:

Szily Kálmán 77, Hőgyes Endre 7, Fodor József 4 szavazatot; az alelnökségre báró Eötvös Loránd 80, Hőgyes Endre 48, Lengyel Béla 24, Fodor József 9, Frivaldszky János 5, Miháلكovics Géza 5 szavazatot; a másodtitkári állásokra Paszlavszky József 74, Csopey László 51, Mágócsy-Dietz Sándor 32, Győry István 8, Schafarik Ferencz 7 és Kalecsinszky Sándor 4 szavazatot.

A választmányra beadott 92 szavazat.

Batizfalvy Sámuel elnök kihirdeti a választás eredményét. Megválasztottak: Elnökké Szily Kálmán, alelnökké báró Eötvös Loránd és Hőgyes Endre, másodtitkárrá Paszlavszky József és Csopey László.

Választmányi tagokká: *Allattanra*: Herman Ottó 79 és Chyzer Kornél 50 szavazattal; *Ásvány-földtanra*: Lóczy Lajos 76 és Schmidt Sándor 69 szavazattal; *Chemidra*: Kalecsinszky Sándor 62 és Schenek István 53 szavazattal; *Élettanra*: Csapodi István 73 és Laufenuer Károly 48 szavazattal; *Növénytanra*: Mágócsy-Dietz Sándor 85 és Jurányi Lajos 62 szavazattal; *Természettanra*: Fröhlich Izidor 74 és Heller Ágost 69 szavazattal.

A közgyűlés a választás eredményét éljenzéssel üdvözli.

Batizfalvy Sámuel átadja az elnöki széket Szily Kálmán megválasztott elnöknek, a ki a maga és tisztársai nevében köszöni a kitüntetést, melyben őket a Közgyűlés ismét részesítette; igéri, hogy tehetségökhöz képest iparkodni fognak a Közgyűlés bizalmának megfelelni.

Az elnök kijelenti, hogy a napirend ki van merítve; a jelenlevő tagoknak köszönetet mond a figyelemért, mellyel a tárgyalást kísérték és a közgyűlést berekeszté.

A közgyűlés az elnök éltetésével oszlik szét.

—

Az egész választmány tagjai az 1895. évre a következők:

Allattanra: Chyzer Kornél, Entz Géza, Frivaldszky János, Herman Ottó, Horváth Géza, Margó Tivadar.

Növénytanra: Bedő Albert, Borbás Vincze, Jurányi Lajos, Klein Gyula, Mágócsy-Dietz Sándor, Staub Móricz.

Ásvány- és földtanra: Inkey Béla, Krenner József, Lóczy Lajos, Pethő Gyula, Schmidt Sándor, Semsey Andor.

Chemidra: Fodor József, Hosszay Lajos, Kalecsinszky Sándor, Lengyel Béla, Schenek István, Than Károly.

Élettanra: Csapodi István, Klug Nándor, Laufenuer Károly, Miháلكovics Géza, Pertik Ottó, Thanoffer Lajos.

Természettanra: Bartoniek Géza, Fröhlich Izidor, Heller Ágost, Konkoly Miklós, Schuller Alajos, Wittmann Ferencz.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.